

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

UKRAINIAN FOLK MUSIC ART IN THE CONTEXT OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MUSIC TEACHERS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем формуванню професійної компетентності майбутніх учителів музики яка досить активно вивчається сьогодні в педагогічній науці. Головним завданням сучасної музично-педагогічної освіти виступає розвиток особистісного потенціалу майбутнього педагога-музиканта, озброєння його системою загальноосвітніх і професійних знань, умінь і навичок; формування його професійної готовності до майбутньої діяльності, успішної самореалізації у педагогічній праці і професійного розвитку та удосконаленні. Саме учителі мистецьких дисциплін покликані реалізувати у своїй професійній діяльності відповідальні завдання передачі національної культурної спадщини прийдешнім поколінням. Натомість, у процесі професійної підготовки вони самі повинні засвоїти цю багату культурну народну спадщину і сформувати певний рівень своєї естетичної свідомості і культури шляхом прилучення до українського народного мистецтва і вироблення навичок і вмінь транслювати народну естетичну культуру і духовність в оточуючому соціумі. У зв'язку з цим важливого значення у нашому дослідженні набуває проблема формування професійної компетентності майбутнього учителя музики, сформованої на засадах українського народного музичного мистецтва.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів музики досить активно вивчається сьогодні в педагогічній науці. Однак, питання формування професійної компетентності майбутніх учителів саме на матеріалі українського народного музичного мистецтва в педагогічній науці ще не отримало належного висвітлення і продовжує залишатись малодослідженим.

Складність розгляду означеної проблеми полягає в необхідності, окреслити сферу функціонування українського народного мистецтва в сучасних соціально-культурних умовах і в повсякденному житті, оцінити значення професійної компетентності майбутнього учителя в контексті сучасних концептуальних підходів, принципів і технологій в галузі мистецької освіти та виробити сучасне педагогічне бачення проблеми національної освіти та етнічної соціалізації студентів в умовах навчального закладу мистецького профілю.

Ключові слова: компетентність учителя музики, професійні знання, уміння, самоактуалізація, музичне мистецтво.

The article is devoted to one of the urgent problems of the formation of professional competence of future music teachers, which is quite actively studied every year in pedagogical science. The main task of student music-pedagogical education is the development of the individual potential of the future teacher-musician, equipping him with a system of general education and prof. general knowledge, skills and abilities; formation of his professional readiness for future activities, successful implementation in teaching work and professional development and success. The teachers of art disciplines themselves are called to realize in their professional activities the responsible tasks of passing on the national cultural heritage to future generations. However, in the process of professional training, they should all acquire this rich cultural national heritage and form a certain level of their aesthetic awareness and culture by joining Ukraine who has national art and production skills and the ability to translate national aesthetic culture and spirituality into the surrounding society. In this connection, the problem of forming the professional competence of the future music teacher, formed on the basis of the Ukrainian national musical art.

The problem of forming the professional competence of future music teachers is quite actively studied today in pedagogical science. However, the issue of the formation of professional competence of future teachers based on the materials of Ukrainian national musical art in pedagogical science has not yet received attention another manifestation and continues to remain under-researched.

The complexity of considering this problem lies in the need to define the sphere of functioning of Ukrainian folk art in current social and cultural conditions and in everyday life, to assess the importance of professional the future teacher's competencies in the context of students' conceptual approaches, principles and technologies in the field of art education and to develop students' pedagogical vision of problems National education and ethnic socialization of students in the conditions of an educational institution of the artistic profile.

Key words: competence of a music teacher, professional knowledge, skills, self-actualization, musical art.

УДК 78.031.4(=161.2)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.2.42>

Томашівська М.М.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
імені Тараса Шевченка

Народне мистецтво, яке ще з давніх часів було невід'ємною складовою в житті людини і виражало її природне прагнення до краси і досконалості, торкалося усіх сфер її життєдіяльності, було своєрідним способом її самовираження і, безумовно, мало активний вплив на її інтелектуальний, духовний і естетичний розвиток. В народному мистецтві знайшли своє

відображення людські переживання, емоційні почуття і естетичні цінності, етичні життєві ідеали, моральні норми, ментальність, естетична культура і високі художні смаки українців. Сучасна освіта покликана забезпечити реалізацію не лише дидактичної, виховної та розвивальної функцій педагогічного процесу, а й, передусім, соціокультурної, етнокультурної, професійної.

Актуальність окресленої проблеми супроводжується низкою існуючих в суспільстві суперечностей між: потребою суспільства в збереженні національної самобутності українців і недостатньою увагою соціально-культурних інститутів до процесів етнічної соціалізації молодого покоління; зростанням національної самосвідомості молоді, її зацікавленості етнокультурою, з одного боку, і відсутністю теоретико-методологічного супроводу педагогічного впливу на процес етнічної соціалізації молоді в умовах навчального закладу; з іншого боку, зростанням вимог суспільства до рівня національного виховання майбутніх учителів і реальним рівнем їх готовності до реалізації практичних виховних завдань з урахуванням національних цінностей українського народу в руслі національної гуманістичної концепції освіти.

Нині українське суспільство як соціокультурне середовище характеризується процесами як етнічного розмежування, так і етнічного згуртування, солідаризації та етнічної ідентифікації, а значить – знаходиться в пошуках щодо встановлення свого етнічного коріння [1, 36].

На початку минулого століття С. Русова писала: «Ми всі так мало знаємо нашу Україну, географічної свідомості в нас так мало, а вона так потрібна нам – ми мусимо свідомо носити ймення українців, знати усі скарби, що заховані в Українській землі. В цій праці нова школа – од початкової до вищої – мусить об'єднати і учнів, і учителів; потроху, цеглинку за цеглинкою, збудуємо ми таку школу, котра б справді вся була пройнята національним свідомим натхненням, яке виявить вільно увесь наш національний духовний склад і міцно з'єднає нас з рідним краєм, з рідним людом» [5, 298].

У назрілих сьогодні соціальних і культурних процесах в українському суспільстві особливо важливими стають питання, що стосуються правильного осмислення і оцінки, особливо молоддю, багатовікових надбань народного мистецтва, розуміння того, що феномен цього унікального явища, насамперед, повинен правомірно сприйматися як важливі цінності надбань української національної історії і культури.

Відродження національної школи тісно пов'язано з відродженням національних цінностей, традицій і святинь як неперервного культурного розвитку. Адже національна культура – це культура нації, і « все надбання, сприйняте нею, органічно входить до репродуктивного і продуктивного потенціалу її культури» [3, 52].

У цьому контексті нам варто звернутись до скарбниць українського народного мистецтва, проаналізувати значення і специфіку використання народного музичного фольклору у формуванні

особистості майбутнього учителя музики як носія національної культури і духовності.

Національні ідеї та цінності українців розвивались віками і в художній формі фіксувались в багатьох жанрах народної творчості. У справжніх перлинах народного мистецтва знайшов своє відображення весь культурно-історичний шлях українського народу, його мистецький досвід, самобутня ментальність українців.

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) зазначається, що педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи вищої освіти. У зв'язку з цим головна увага викладачів має бути зосереджена на підготовці нового покоління педагогічних фахівців, які сприймають рівень підвищення загальної культури, фахової підготовки в процесі здобуття професії як громадянсько-життєву необхідність та власну зацікавленість у професійному зростанні [2, 61].

В основу Державної національної програми покладено принцип національної спрямованості освіти, що полягає у невіддільності фахової підготовки учителя від національного ґрунту, її органічне поєднання з національною історією і народними традиціями, збереженням та збагаченням культури українського народу, визначенням освіти важливим інструментом національного розвитку і гармонізації національних відносин.

На жаль, народне мистецтво не завжди правильно трактувалось і пропагувалось як в загальноосвітній школі, так і у вищій. У попередні роки народна творчість розглядалась переважно як одне з джерел пізнання соціальної боротьби народу в минулому або просто як один із видів мистецтва. Насправді ж народне мистецтво – це невичерпне джерело пізнання історії українського народу, його культурно-історичного досвіду, морально-духовного і національного світогляду.

Фольклор українського народу своєрідний і унікальний, він має свою національну неповторну специфіку. Тут втілилася історія народу, його досвід і традиції, національний характер, ідеали, ідейно-естетичні поняття. Вся українська народна творчість спонукає до любові, духовності, моральних цінностей [6, 385].

Історія людства переконливо доводить, що світогляд громадян цивілізованих держав на основі ідейних, морально-духовних цінностей минулого. Наше сьогодні вимагає підготовки творчо активного учителя, компетентного фахівця, здатного орієнтуватися на майбутнє і водночас шанувати, берегти і збагачувати історико-культурну спадщину нашого народу. Адже тільки те покоління спроможне відтворювати національні культурно-історичні традиції та звичаї,

створювати нові культурні цінності, утверджувати нові естетичні ідеали, світогляд якого формується на підґрунті народної культури та естетики.

Вивчення проблеми формування професійної компетентності учителя музики засобами народного мистецтва засвідчує величезний потенціал народного музичного мистецтва у формуванні особистісних і суспільно значущих світоглядних якостей майбутніх фахівців, їх індивідуального визначення в світі мистецьких цінностей, активізації процесів їх професійного вдосконалення на шляху мистецької само-реалізації.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами народного мистецтва реалізується через різні види народознавчої діяльності: *суспільно-корисної* (охорона пам'яток історії та культури, молодіжні патріотичні акції, народознавчі експедиції, козацькі республіки тощо); *пізнавально-розвивальної* (літературні студії, клуби народної творчості, малі академії мистецтв, народні університети мистецтв, народні театри, фольклорні колективи, конкурси народної творчості, екскурсії, виставки, співпраця з краєзнавчими музеями тощо); *трудової* (участь у проведенні народних фольклорних свят – першої борозни, обжинок, прильоту птахів, толоки, освоєння традиційних народних промислів і ремесел); *національно-патріотичної* (свята рідної мови, фестивалі мистецтв, спартакіади з народних видів спорту, змагання з козацьких єдиноборств, національні ігри, козацькі забави тощо).

Сьогодні, відроджуючи національну освіту, нам необхідно насамперед відроджувати давнє українське народне мистецтво, його життєстверджуюче начало, виражені в ньому ідеї світла, добра і гармонії. З раціональної точки зору звернення до народних традицій – це проблема неперервності культурного розвитку. Адже національна культура – це культура нації, і «все надбання, сприйняте нею, органічно входить до репродуктивного і продуктивного потенціалу її культури» [3, 52].

Як зазначає О. Духнович у своїй праці «Народна педагогіка», національне мистецтво допомагає глибше вивчити рідну мову, історію свого краю, народний побут, національні традиції, звичаї, обряди. пісенний фольклор, а також прислів'я,

вірування, що у комплексі сприяє формуванню національно свідомого громадянина України, його естетичних смаків [4, 314].

В основі формування професійної компетентності майбутнього учителя музики знаходиться ядро народної художньої культури – музичне мистецтво, яке виступає унікальною формою суспільної свідомості, розкриває основи національного світогляду нашого народу, українську національну психологію, історичні традиції, які поєднують минуле, сучасне і майбутнє. В ньому знайшли своє відображення норми поведінки, що склались історично і передаються від покоління до покоління; звичаї і правила, які здавна існують у громадському житті українців.

В наш час музично-творче виховання студентів на ґрунті народного мистецтва, будучи однією з важливих форм їх духовного розвитку, набуває нового осмислення й узагальнення. При цьому необхідно пам'ятати, що народне музичне мистецтво вимагає досить високого інтелектуального і комунікативного потенціалу особистості і водночас воно формує цей потенціал через взаємозумовленість його змісту, виконавця та конкретного слухача.

Слід зауважити, що використання в якості навчального матеріалу народного музичного мистецтва в професійній підготовці майбутніх учителів музики активізує процес навчання, робить його привабливим, цікавим, сприяє більш легкому засвоєнню теоретичних знань з музично-теоретичних дисциплін (елементарної теорії музики, гармонії, сольфеджіо, аналізу музичних форм) і практичних вмій та навичок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гавріна Н.І. Концепції трансформації етнічної ідентичності сучасному суспільстві: нова парадигма. В. 65., ч. 11. КНПУ ім. Драгоманова, 2007. 31–36 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Київ: Райдуга, 1994. 61 с.
3. Попович М. Філософська і соціологічна думка: народна творчість і етнографія., Київ, 1990. № 3. 52 с.
4. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Яремченка., педагогічна думка, 2001. 314 с.
5. Русова С.Ф. Націоналізація школи: вибрані твори., Київ, 1996. 293–298 с.
6. Федорченко Г.М. Формування національної самосвідомості учнів засобами фольклору: молодий вчений., 2016. № 5. 385 с.